

“20 Yanvar”la bağlı gizlin TARİXİ HƏQİQƏT

Azərbaycanın Əməkdar jurnalisti Rəhman Orxan öz jurnal təhqiqatı ilə ilk dəfə 20 Yanvar faciəsinin bilavasitə Ermənistanın “təşəbbüsü” və təhriki ilə törədildiyini danılmaz, tutarlı faktlarla aşkara çıxarıb. Onun araşdırmasını oxucularımıza təqdim edirik.

Həmin ərəfədə daşnakların parlament səviyyəsində “hiyləgərlik diplomatiyası” Mixail Qorbaçova qatı yalanı həqiqət kimi təqdim etməyi bacarmışdı, lakin o zaman sayıq və tədbirli olmağı bacarmayan Azərbaycan rəhbərliyi, onun “diplomatiyası” hətta xalqımızın başına gətirilən ağır faciə və müsibətləri - acı, dəhşətli reallıqları belə həqiqət kimi tanıdı bilməmişdi.

...Həmin dəhşətli günün baş verə biləcəyi hadisə ərəfəsində millətimiz sanki arxayınlıqla, anlaşılmaz böyük bir “mücüzənin” gözləntisində idi. Hamı belə bir qənaətdə idi ki, bu gün olmasa da, sabah, ya da o biri gün Ermənistan Ermənistan, Yerevana qoşun yeridəcək. Dağlıq Qarabağ ətrafında hadisələr elə gərgin şəkil almışdı ki, bütün SSRİ-də və hətta Ermənistanda da bunun qaçılmaz olduğunu düşünənlər az deyildi.

Belə ki, 1989-cu ilin son və 1990-cu il yanvarın ilk günlərində ermənilər Qarabağda yalnız azərbaycanlılara qarşı deyil, sovet-rus hərbiçilərinə qarşı da hücum və təxribatları xeyli

artırıbmışdılar. Erməni faşistləri tərəfindən həmvətənlərimizlə yanaşı, rus hərbiçilərinin girov götürülməsi, amansızcasına qətlə yetirilməsi, kəndlərimizin ələ keçirilərək, dağıdılıb məhv edilməsi, əhalimizə vəhşicəsinə divan tutularaq, diri-diri yandırılması, kütləvi şəkildə öldürülməsi, mühüm obyektlərin, o cümlədən dəmir yollarının, körpülərin partladılması halları artmış, Ermənistanda və Qarabağda ruslara, Kreml rəhbərliyinə qarşı etirazlar, ixtişaşlar daha da güclənmişdi.

Ermənilər Dağlıq Qarabağın Azərbaycandan “alınub” Ermənistanı verilməyəcəyi təqdirdə Moskvanı SSRİ-nin tərkibindən çıxacaqları ilə hədələyir, hətta bunun nümayişkarənə təsdiqi olaraq, “Hayastan”ın Amerikanın yeni - 51-ci ştatı kimi qəbul edilməsi üçün ABŞ prezidentinə müraciət də etmişdilər. Bu, ancaq xəyanətkar millətçi ermənilərin “daşnak diplomatiyası” idi.

Daha çox ehtimalla isə daşnakların 1988-ci ilin fevralında “uğurla” sınaqdan keçirdikləri “Sumqayıt sse-narisi” 1990-cu ilin ilk günlərində Bakıda da tətbiq olunmuşdu. Çünki Sumqayıtda olduğu kimi, Bakıda da həmin günlərdə gəncləri ermənilərə divan tutmağa, “qisas” almağa səsləyən neçə-neçə “qara plaşlılar” - erməni emissarları peyda olmuşdular. Azərbaycanca sərbəst danışan (onlar elə Bakı erməniləri olan daşnak-

lar da ola bilərdi) həmin “qara plaşlılar” gənclərimizi ermənilərə qarşı barışmaz olmağa çağırır, qətlə törətməyə, onları paytaxtdan qovmağa sövq etməyə çalışırdılar. Moskva bu hadisələrin Azərbaycan Xalq Cəbhəsi tərəfindən törədildiyini göstərsə də, əslində müxalifət cəbhəsində olan bəzi sayıq ziyalılar bu cür təxribatların kimlər tərəfindən törədildiyini vaxtında başa düşərək, gənclərimizi hiyləgər daşnak təxribatına uymamağa çağırırdılar.

Lakin daşnaklar Bakıda adda-budda, bir-iki yerdə baş vermiş “erməni qətli”ni əlüstü “kütləviləşdirib”, siyasiləşdirməyə, onu Rusiya və dünya mətbuatına öz istədikləri, şişirdilmiş şəkildə çatdırmağa, dünya ictimai fikrini öz mənafeləri naminə dəyişdirməyə nail ola bildilər.

1987-90-cu illərdə mən Azərbaycan KP MK-nın “Vışka” qəzetinin Naxçıvan MR və Dağlıq Qarabağ üzrə xüsusi müxbiri işlədiyimdən (Boris Kevorkovla, qondarma DQR-in ilk və sonrakı “prezident”ləri Robert Koçaryan və Arkadi Qukasyanla həmin dövrlərdə görüşmüşdüm - bu haqda gələcək yazılarda) ermənilərin niyyətlərini və bizim haqqımızda fikirlərini öyrənmək, Qarabağ “münaqişə”si ilə bağlı onların, həmçinin Moskva jurnalistlərinin yazılarını izləmək məqsədi ilə o zaman Moskvanın “Pravda”, “İzvestiya”, “Trud” qəzetləri ilə yanaşı Ermənis-

tanın rusca nəşr olunan “Kommunist” qəzetinə də abunə yazılmışdım. “Sovetakan Karabax” qəzetinin rus versiyası isə mənə Stepanakertdən abunə olmadan, pulsuz göndərilirdi (*xüsusi qeyd: Xankəndidən yox, Stepanakertdən. Nə vaxt o yerlərə Qələbə ilə qayıdıb, üçrəngli bayrağı-mızı o yerlərdə dalğalandırısaq, bax, onda o şəhər Xankəndi olacaq, ancaq nə qədər ağır-acılı olsa da, bunu qəbul etmək istəməsək də, o şəhər hələlik Xankəndi yox, Stepanakertdir - R.O.*). Hələ SSRİ dağıldığından qəzetin hər nömrəsini 3-4 gün sonra da olsa, alırdım. 90-cı ilin yanvarından isə erməni “Kommunist”i böyük fasilələrlə gəlməyə başladı (“blokada” və s. söhbətlər yalan idi). Bizim üçün müdhiş faciəyə çevrilmiş 20 Yanvardan sonra həmin qəzəti Yerevandan ara-sıra göndərirdilər.

20 Yanvar müsibətindən çox sonra aldığım 14 yanvar 1990-cı il tarixli Ermənistan “Kommunist”inə diqqətlə nəzər yetirərkən ermənilərin Qarabağ məsələsində nə dərəcədə tədbirli olduqlarına, hiyləgərlik “dühalarına” heyrətlənməklə yanaşı, eyni zamanda özlərinin onlara hələ lap qədim dövrlərdən xas olan saxtakarlıqlarını nədənsə bu dəfə böyük bir “səhv”ə yol verəcək (*bu, onlardan gözlənilməyən, “yolverilməz” bir “səhlənkarlıq” idi*), gizlədə bilmədiklərini, özlərini açıq-aydın ifşa etdikləri-

ni, yırtıcı, iblis maskalarının arxasında necə gizləndiklərini aşkar edə bildim.

Yol verdikləri həmin səhvlə onlar bizə - Azərbaycana dünyaya danılmaz bir şəkildə bəyan edə bilməyimiz üçün nə cür “unikal bir şans” verdiklərini, çox qəribə də olsa, nədənsə ağıllarına gətirməmişdilər. Bəlkə də sonradan duyulmuşdular, erməni imicinə (əslində - murdar xislətinə) zərbə vurmuş qəzet redaktorunu və məsul katibi “erməniliyə yaraşmayan” siyasi səhlənkarlığa yol verdiklərinə görə bəlkə də işdən də qovmuşdular. Hər halda bu, doğrudan da, ermənilərin sayıqlığı əldən verdikləri çox nadir bir haldır.

Məsələ ondadır ki, qəzetin həmin nömrəsinin eyni səhifəsində, lar yuxarı hissəsində əsas informasiya olaraq SSRİ-nin rəhbəri, başbəla M.Qorbaçova ünvanlanmış müraciətdə Ermənistan SSR-in 11-ci çağırış Ali Sovetininin sessiyasında fasilə verilməsi erməni hiyləgərliyi ilə, saxtakarlıqla bir cür yozulur, sessiya haqqında elə həmin səhifənin aşağısında dərc olunmuş rəsmi məlumatda isə tamam başqa cür olduğu əsaslandırılır.

“Armenpress”in rəsmi informasiyasında sessiya haqqında məlumatın sonunda qeyd olunur ki, deputat komissiyalarının “bəzi məsələlər” üzrə hazırlıq işlərinə yekun vurulması, Ermənistan SSR-in konstitusiyasına dəyişiklik etmək üçün təkiflərin hazır-

lanması məqsədilə Ermənistan SSR Ali Sovetinin sessiyasında fasilə elan edilmişdir. Həmin informasiyada Qarabağ və Azərbaycan-Ermənistan münasibətləri barədə, çox qəribə də olsa, bircə kəlmə belə işlədilməmişdir.

Lakin bunun tam əksinə keçmiş SSRİ Ali Sovetinin bədnam sədri M.Qorbaçova ünvanlanmış müraciətdə isə Bakıda, eləcə də keçmiş Xanlar rayonunda, Azat, Getaşen və Kamo kəndlərində guya ermənilərin qırğınlara məruz qaldığı dilə gətirilərkən, Ermənistan Ali Sovetinin sessiyasının öz işini dayandırmağa məcbur olduğu iddia edilir (rusca: “Верховный Совет Армянской ССР вынужден был прервать заседание сессии”). Sonra da bandit-rezervistləri bir-neçə gün sonra Bakıya 20 Yanvar qırğını üçün göndərən M.Qorbaçovdan “ermənilərin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, katastrfik nəticələrin baş verməməsi üçün təxirəsalınmaz tədbirlər görülməsi” xahiş edilir. Və bu, dövlət səviyyəsində, açıq-aşkar bir saxtakarlıqla Ermənistan SSR Ali Soveti tərəfindən edilən və, təəssüf ki, təsirsiz ötürməyən bir təklif olmuşdu.

Buna görə məhz o gündən etibarən, ermənilərin xahiş etdikləri kimi - “təxirə salmadan” Bakıya hücum hazırlığına başlanılmışdı. Və qarşıdakı 6-7 gün bunun üçün kifayət idi. Son

iki-üç gündə Azərbaycan Xalq Cəbhəsinin bu təxribatın, hücumun qarşısını almaq təşəbbüsü isə uğursuz oldu. Azərbaycan paytaxtında dəhşətli qırğın törədildi. Bakı kimi gözəl, qədim, həm də beynəlmiləl bir şəhərə qoşun yeridib, onun günahsız oğul və qızlarını al qanına qəltan etdilər.

Qəzet 14 yanvar 1990-cı il tarixli olsa da, təbii ki, çapa bir gün əvvəl - ayın 13-də hazırlanmışdı və köməkçisi keçmiş Bakı ermənisi G.Şahnarzarov olan M.Qorbaçova da elə həmin gün çatdırılmışdı.

...Bu, növbəti qırğın idi. Qədim yurd yerlərimiz Göyçə və Zəngəzurda, Əckəranda başlayaraq, Bağanis-Ayrımda, Əskiparada, Daşaltıda, Malibəylidə və neçə-neçə el-obamızda respublikamızın bəcaqırsız, qorxaq, Moskva qarşısında mütilik göstərən rəhbərləri K.Bağirov, Ə.Vəzirov kimilərin qətiyyətsizliyi, prinsipsizliyi, xalq xəyanətləri üzündən baş vermiş müdhiş bir qırğın... Ermənilər bu saxtakarlıq faktını - 20 Yanvar faciəsinin “təşəbbüskarları” olduqlarını heç zaman inkar edə, qətiyyətlə dana bilməyəcəklər. 14 yanvar 1990-cı il tarixli nömrəsi əlimizdədir. Həmin qəzet əsrilər boyu davam edən erməni riyakarlığının, saxtakarlığının inkaredilməz dəlil-sübutu kimi bu gün də müəllif tərəfindən qorunub saxlanılır. ■